VZORKY DREVA A ABNORMITY V ZBIERKE A. KMEŤA V SLOVENSKOM NÁRODNOM MÚZEU-PRÍRODOVEDNOM MÚZEU V BRATISLAVE

Eva Uherčíková

Abstract: *Wood samples and abnormalities in the A. Kmeť collection in Slovak national museum-Natural history museum in Bratislava.* The article presents information about the current state on unknown part of the Andrej Kmeť´s collections deposed in herbarium of vascular plants in Natural History Museum of the Slovak National Museum in Bratislava (acronym BRA). These are wood samples, abnormalities and items of higher plants marked as abnormalities. The total number of wood samples is 122 pieces. The marking or original label is found on only 98 samples, on 6 samples the description is illegible and on 18 samples the name or description is missing. The samples come from Slovakia (e. g. Nové Mesto nad Váhom) or from abroad (e. g. Argentina, Sweden, Lebanon, Mexico, Madagascar). There are 31 identified species, of which 15 are native, 15 are alien and one is naturalized. The collection at the BRA also contains herbarium items of higher plants, which A. Kmeť described as abnormalities. We have 30 such items electronically registered so far, mostly trees. Based on the list of Index Herbarii Kmetiani III, we found another 25. The actual number of such items in the BRA cannot yet be determined, since the entire Kmeť herbarium is not electronically registered, it is being updated continuously.

Key words: herbarium BRA, A. Kmeť´s herbarium, unknown part of the collection

Úvod

Botanická zbierka Andreja Kmeťa patrí nielen k najvzácnejším pokladom prírodného a kultúrneho dedičstva Slovenska, ale aj medzi unikáty v rámci stredoeurópskeho priestoru. Tvorí ju predovšetkým herbár, zbierka semien a plodov, kolekcia vzoriek dreva, teratologických nálezov a adjustované kompozície z prírodného materiálu určené na expozičné účely (Uhlířová 2013). Botanický zbierkový fond v Slovenskom národnom múzeu-Prírodovednom múzeu v Bratislave (ďalej SNM-PM, akronym BRA) obsahuje aj niekoľko vzoriek dreva, pochádzajúcich zo zbierky Muzeálnej slovenskej spoločnosti. Zmienku nachádzame v príspevku Uhlířovej (2013). Vzorky zhromaždil Andrej Kmeť sám alebo dostal darom. Jeho záujem o túto oblasť potvrdzuje úryvok z listu: „*Sbierku driev (druhov dreva) chcel som ešte roku 1884 vo Viedni pre naše Muzeum kúpiť, ale nemohol som sa k nej dostať. Toho roku dopytoval som sa tiež direktora kráľ. Bot. záhrady v Breslave o takú sbierku, ale dosiaľ nedostal som odpovedi. Aspoň naše drevá aby boli tam zastúpené.*"... ako sa zmieňuje V. Vraný (1913). V zbierke sú vzorky domácich stromov a krov, ale aj exotických drevín (Uhlířová 2013). Hoci sa napísalo veľa o A. Kmeťovi (napr. Okáli 1968, Pišút 1968, 1977, Vozárová 2010, Uhlířová 2008a) a jeho zbierke (Hajdúk a Pišút 1971, Pišút 1983, Očka 2008, Očka a Škovirová 2013, Škovirová 1993, Uhlířová 2008b), dodnes však táto časť zbierky v SNM-PM nebola spracovaná. Pristúpili sme preto k odbornému spracovaniu a identifikácii jednotlivých vzoriek dreva. Súčasne podávame informáciu o existencii herbárových položiek vyšších rastlín v zbierke v BRA, ktoré A. Kmeť označil ako abnormity. V príspevku prinášame poznatky o Kmeťovej málo známej i neznámej časti zbierky v BRA.

Metodika

Pri spracovaní vzoriek dreva boli položky identifikované v rámci možností a zmerané ich rozmery. Označenie alebo pôvodná popiska, resp. štítok sa nachádza na 98 vzorkách, na 6 vzorkách je popis nečitateľný, na 18 vzorkách názov nie je uvedený. Názvy sú písané rukou, mnohé nie sú dobre čitateľné, resp. viditeľné. Väčšina označených vzoriek má popis len ceruzkou na dreve v slovenčine, v maďarčine, ojedinele v nemčine či v latinčine, alebo sú to ľudové názvy (napr. múďa, trpča). Pri zisťovaní názvov druhov sme použili botanické atlasy drevín (Klika 1940, Pagan a Randuška 1987, 1988), pri ľudových názvoch literárne pramene (Smatana 2012, Nátherová a Bučková 1965), ako aj internetové zdroje (napr. https://www.drevari.sk/wood-species). Vedecké i slovenské názvoslovie taxónov slovenskej flóry je podľa práce Zoznam nižších a vyšších rastlín Slovenska (Marhold 1998). Pri identifikácii maďarských názvov sme použili Ikonografiu Maďarska - Iconographia Florae Hungaricae (Jávorka a Csapody 1934), dostupnú online.

Herbárové položky vyšších rastlín, ktoré Andrej Kmeť označil ako abnormity, sa nachádzajú v zbierke A. Kmeťa v BRA, ktorá je uložená samostatne v depozitári vyšších rastlín (v samostatnej miestnosti). Pri zapisovaní jednotlivých položiek do elektronickej evidencie (pod názvom Herbárový manažment), sme ich našli náhodne. Kmeť takéto položky označoval na schéde/štítku ako „Abnormitas" alebo „Abnormalitas". Z elektronických záznamov sme vyexcerpovali takto zapísané položky, ktoré majú svoje vlastné identifikačné čísla (označené BRAPHxxxxx). Dôležitým zdrojom informácií je *Index Herbarii Kmetiani* - trojzväzkové dielo so zoznamom herbárových položiek cievnatých rastlín z Kmeťovho herbára. Na konci III. dielu je osobitná kapitola venovaná vývinovým odchýlkam na cievnatých a výtrusných rastlinách „*Abnormitates in Phanerogamis et in Kryptogamis*" (Obr. 1), ktoré sú zoradené podľa odchýlok na jednotlivých orgánoch (Škovirová a Očka 2023). Na základe tohto zoznamu sa nám podarilo vyhľadať ďalšie položky druhov, ktoré zatiaľ neboli elektronicky evidované.

Výsledky a diskusia

Vzorky dreva

V herbári vyšších rastlín v BRA sú uložené v štyroch krabiciach. Žiaľ zoznam, čo obsahujú sa nenašiel, resp. nevieme, či vlastne aj existoval; nepodarila sa nájsť žiadna písomnosť so zmienkou, čo všetko bolo ich obsahom.

Tvar vzoriek je rozdielny. Veľká časť má tvar valcov o rozmeroch priemerne 16 × 5,5 cm. Súbor 18 vzoriek tvoria doštičky o rozmeroch 10 × 5,5 × 0,7 cm, sú povrchovo opracované – leštené, niektoré lakované. Časť vzoriek má tvar hranolu, resp. kvádra.

Celkový počet vzoriek dreva je 122 kusov. Označenie alebo pôvodná popiska sa nachádza len na 98 vzorkách, na 6 vzorkách je popis nečitateľný, na 18 vzorkách nie je uvedený. Väčšina označených vzoriek má popis len ceruzkou na dreve v slovenčine, napr. jaseň, agát, osika, javor 1, breza (Obr. 2) alebo sú to mieste názvy, napr. múďa, trpča a pod. Súbor 18 vzoriek má pomenovanie v maďarčine, napr. „Nyárfa, Diófa, Tölgyfa" (Obr. 3). Ojedinele je názov v nemčine, napr. „Korkeneichenrinde" či v latinčine napr. „*Pinus*, *Rhamnus catharticus*". Nie všetky názvy sú dobre čitateľné, resp. viditeľné. Na niektorých vzorkách je označenie číslom (napr. 5, 7, 9, 13, 18, 28). Vzácne sa nachádza na dreve papierový štítok s názvom (napr. agát, brekyňa), číslom alebo popisom. Napr. „*Daroval Andrej Kmeť, farár, Drevo z lieskového stromu z Romháňa, Hont, v Prenčove*" (Obr. 4) alebo „*Kaučuk, daroval p. Rizner, zbor. učiteľ v Mošovciach*", kde sa dozvedáme aj meno darcu. Podobne u vzoriek

driev oliva, céder a cyprus od D. Šusteka z r. 1874. Okrem D. Šusteka a G. Zechentera (Obr. 5) o darcoch väčšiny cudzokrajných vzoriek však nemáme žiadne indície. Z niektorých popisiek sa dozvedáme miesto pôvodu. Vzorky sú zo Slovenska, napr. Nové Mesto nad Váhom a zo zahraničia, napr. z Argentíny (7 ks), Švédska (1 ks), Libanonu (2 ks, Obr. 6), Mexika (1 ks), Madagaskaru (1 ks), všeobecne z Afriky (2 ks) a z Uhorska (v zmysle vtedajšieho usporiadania Magyárország).

Z dávnejšie identifikovaných zaujímavostí možno uviesť vzorku dreva s nápisom „*Škoricové drevo od G. Zechentera z r. 1870*", súbor vzoriek neznámeho pôvodu, medzi ktorými je aj drevo ebenovníka čierneho *(Diospyros ebenum)* z Madagaskaru, vzorku s nápisom „Palo Negro" z Argentíny, čo je vzácne drevo stromu *Dalbergia retusa* (známe aj ako cocobolo, palisander, rosewood) či vzorku korku z duba korkového *(Quercus suber)* od A. Kmeťa (Uhlířová 2013).

Po identifikácii vzoriek sme zistili 26 rodov drevín. Sú to: *Acer*, *Alnus, Betula*, *Cedrus*, *Cinnamomum*, *Cupressus*, *Dalbergia*, *Fagus*, *Fraxinus*, *Guaiacum*, *Juglans*, *Malus*, *Morus*, *Olea*, *Pinus*, *Populus*, *Prunus*, *Pterocarya*, *Quercus*, *Rosa*, *Salix*, *Sambucus*, *Sorbus*, *Tilia*, *Ulmus* a *Viburnum*. Identifikovaných druhov je 31, z toho domáce druhy 15, naturalizovaný jeden (agát biely, *Robinia pseudoacacia*) a cudzokrajné 15.

Z domácich druhov sú to baza čierna (*Sambucus nigra*), borovica limbová (*Pinus cembra*), bršlen európsky (*Euonymus europaeus*), buk lesný (*Fagus sylvatica*), čremcha obyčajná (*Padus avium*), drieň obyčajný (*Cornus mas*), dub cerový (*Quercus cerris*), jarabina brekyňová (*Sorbus torminalis*), javor horský (*Acer pseudoplatanus*), lieska obyčajná (*Corylus avellana*), rešetliak prečisťujúci (*Rhamnus cathartica*), smrek obyčajný (*Picea abies*), tis obyčajný (*Taxus baccata*), topoľ osikový (*Populus tremula*), vŕba rakytová (*Salix caprea*).

Z cudzokrajných druhov nachádzame borievku virgínsku (*Juniperus virginiana*), brestovec tala (*Celtis tala, syn. C. ehrenbergiana),* céder libanonský (*Cedrus libani*), citrónovník -citrónové drevo Degame (*Calycophyllum candidissimum*), dub korkový (*Quercus suber*), ebenovník čierny (*Diospyros ebenum*), guave (*Psidium guajava*), kaučukovník (*Hevea brasiliensis*), kuebracho červené (*Schinopsis lorentzii*), kuebracho biele (*Aspidosperma quebracho-blanco*), lieska turecká (*Corylus colurna*), mahagónovník pravý (*Swietenia mahagoni, S. macrophylla*), palisander (*Dalbergia retusa*), sekvoja vždyzelená (*Sequoia sempervirens*) a tabebuja/lapacho (*Handroanthus heptaphyllus, H. ochraceus*).

Abnormity v zbierke A. Kmeťa

Všestrannosť a pozorovací talent A. Kmeťa potvrdzujú rôzne trojrozmerné predmety z rastlinných častí, zachytávajúce vývojové vady. Sú to napríklad fasciácie na smreku, abnormity rastu na jedli, dube či buku, zrastené lieskové orechy alebo dve makovice na jednej stonke a ďalšie. Podrobne sa tejto oblasti Kmeťovho záujmu venoval Hajdúk (1977). Opisuje zbierku abnormalít, uloženú v SNM-PM a spája ju s budovaním zbierky k štúdiu teratológie.

„Problémom abnormít a monštruozít sa začal Kmeť venovať pred rokom 1882,... na túto tému publikoval aj prvú prácu (Kmeť 1882) a sledoval ho až do konca, teda asi 25 rokov" (Hajdúk 1977). O dlhodobom záujme Kmeťa o túto problematiku svedčia aj jeho ďalšie práce (Kmeť 1896, 1899). Očka a Škovirová (2013) považujú tento materiál za Kmeťom pripravované exponáty botanickej časti prírodovednej expozície prvého Národného múzea v Martine.

V depozitári SNM-PM sa nachádza krabica s názvom „Lieskovce a makové hlavičky, kraj Hont, pozn. Dar A. Kmeť". Lieskové oriešky (*Coryllus avelana*) v krabici predstavujú dvoj- až trojnásobne zrastené oriešky. Makovice (*Papaver somniferum*) – dve makovice

vyrastené na jednej stonke, boli použité v expozícii Biodiverzita sveta na 3. poschodí vo vitríne „všetko sa vždy nepodarí alebo je to zámer?“ (Obr. 7). Slúžia ako doklad, že v prírode občas vznikajú odchýlky od normálneho vzhľadu organizmov, ktoré nemusia byť geneticky zakotvené a nemusia mať pokračovanie v potomstve (deformácie rastlín a živočíchov, farebné odchýlky a pod.). Iným príkladom sú fasciácie na smrekových konároch tzv. „kohútiky“ – ľudový názov na Liptove (Korešpondencia A. Kmeť – S. Búľovský 1907 sec. Očka & Škovirová 2013), na ktorých sa abnormalita prejavila sploštěným tvarom konára.

K zaujímavým predmetom patrí aj sploštená časť kvetu označená ako „*Vosťa /kvet/ vyrastenô a nájdenô vo Smrečiach, 1862*“ (Obr. 8). O tomto útvare sa nezmieňuje ani Hajdúk (1977), ale očividne patrí do Kmeťových zberov, popiska je písaná jeho rukopisom. Medzi kuriozity patrí aj vzorka dreva s otvormi s popisom „ *Drevo lipové vyhryzené mravcami v Teplej (Tekov), zb. 5/895. Dar A. Kmeť*“ (Obr. 9).

V depozitári botanického oddelenia sa medzi abnormitami nachádzajú aj dva predmety predstavujúce útvary čarovníkov smreka. Jeden malý útvar (veľkosti 13×5 cm) sediaci na konáriku (dĺžky 24 cm, Obr. 10), druhým je samostatný veľký útvar so zmnoženými krátkymi konárikmi, ktorý meria v priemere 31 cm, s obvodom 94 cm (Obr. 11). Čarovníky sú pôvodne nevzhľadné zhluky konárov rastúce v korune ihličnatých alebo listnatých stromov. Zvyčajne majú hustejšie usporiadané konáre, nasadzujú menej listov a kvetov, ale veľké množstvo pukov a celkovo rastú extrémne pomaly. V minulosti sa ich raritný výskyt spájal s liečivými vlastnosťami či nadprirodzenými silami, odkiaľ je odvodený aj ich názov čarovník alebo aj čarodejná metla (Bátovská 2022). Pôvod týchto dvoch útvarov je neznámy, nemajú popisku ani žiadne značenie, ani o tomto sa nezmieňuje Hajdúk (1977).

Okrem trojrozmerných útvarov sa v botanickej zbierke A. Kmeťa v BRA nachádzajú aj herbárové položky predstavujúce abnormity na rastlinách (Uhlířová 2013). V depozitári BRA sú tieto položky uložené v Kmeťovej zbierke podľa systému Dalla Torreho (1901–1907) podľa rodov, nie sú vyčlenené samostatne. Vyznačenie, že sa jedná o abnormitu, býva na štítku položky, a to buď len jednoduché, napr. „Abnormitas“ alebo „Abnormalitas“ alebo odchýlku stručne popisuje, najčastejšie v latinčine (napr. „*Abnormalitas in folio Coryli avellanae. Duo folia concerta in uno pedunculo!*“, „*Morus alba, Nervi dichotomi et folia monstrosa*“ alebo „*Listera ovata* R. Br.*, Abnormalitas, Folia Tria*“).

Elektronicky evidovaných máme zatiaľ 30 položiek, na schéde ktorých je vyznačené, že ide o abnormalitu. Sú to hlavne položky drevín, napr. *Carpinus betulus* (BRAPH31466), *Corylus avellana* (BRAPH31508), *Juglans regia* (BRAPH31405), *Prunus spinosa* (BRAPH36937), *Alnus glutinosa* (BRAPH31821), *Rosa gallica* (BRAPH5943, Obr. 12). Z bylinných druhov sú to napr. *Allium cepa* (BRAPH25640), *Carex cesicaria* (BRAPH22419) a *Listera ovata* (BRAPH28477). Najstaršia položka od A. Kmeťa s vyznačením abnormita pochádza z roku 1875 z Hontu, od Krupiny „*Abnormitas; Flora Schemnitziensis. Corylus avellana L.; Hornie Mladunice; 20. Okt. 1875*. Legit. Andr. Kmeť“ (BRAPH31517, Obr. 13). Z posledných rokov Kmeťovho života pochádzajú položky z roku 1907 z Turca (napr. „*Abnortmitas ! Kvetena Turčianska; Secale cereale L.; Turč. sv. Martin. 1. Aug. 1907. Sbieral Andrej Kmeť*“ (BRAPH35808, Obr. 14), „*Kvetena Turčianska. Abnormalitas! Corylus avellana L.; Tučr. Sv. Martin, Predjablonie, 1/10/1907. Sbieral Andrej Kmeť*“ alebo „*Alnus glutinosa*. Turč. Sv. Martin, 19. Sept. 1907“). Obdobie, v ktorom Kmeť abmormality a botanické kuriozity zberal, môžeme tak na základe nájdených herbárových dokladov poopraviť a upresniť. Hajdúk (1977) uvádzal, že Kmeť sa problémom abnormít a monštruozít venoval asi 25 rokov. Z našich zistení môžeme teda obdobie záujmu Kmeťa o abnormity rozšíriť na rozsah 32 rokov jeho života.

Podľa zistení Škovirovej a Očku (2023) v *Index Herbariii Kmetiani III* pri cievnatých rastlinách je zapísaných 210 herbárových položiek. Nám sa na základe zoznamu (kópia na oddelení dokumentácie SNM-PM, originál uložený v MAK Martin, MAK, KH 2109) podarilo vyhľadať ďalšie položky, ktoré zatiaľ neboli jednotlivo elektronicky zapísané. Sú to napr. *Campanula rapunculus*, *C. trachelium*, *Genista pilosa*, *Lepidium draba* (dnes syn. *Cardaria draba*), *L. campestre*, *Leucanthemum vulgare*, *Veronica chamaedrys*, *V. prostrata, V. buxbaumii* (dnes *V. persica*), *Prunus domestica*, a ďalších 15 položiek (celkom 25). Skutočný počet takýchto položiek v BRA zatiaľ nie je možné stanoviť, nakoľko celý Kmeťov herbár, jednotlivé položky, nie sú elektronicky evidované, dopĺňa sa priebežne. Či sa počet 210 položiek zo zoznamu potvrdí, je otázkou ďalšieho dohľadávania a evidencie.

Záver

V príspevku prinášame poznatky o Kmeťovej málo známej i neznámej časti zbierky uložené v herbári vyšších rastlín v SNM-PM v Bratislave (BRA). Sú to vzorky dreva, abnormity a herbárové položky vyznačené ako abnormity. Celkový počet vzoriek dreva je 122 kusov. Označenie alebo pôvodná popiska sa nachádza len na 98 vzorkách, na 6 vzorkách je popis nečitateľný, na 18 vzorkách názov chýba. Vzorky pochádzajú zo Slovenska (Nové Mesto n. Váhom) alebo zo zahraničia (napr. Argentína, Švédsko, Libanon, Mexiko, Madagaskar). Identifikovaných bolo 26 rodov drevín, 31 druhov, z toho 15 domácich, 15 cudzokrajných a jeden naturalizovaný. V zbierke v BRA sa nachádzajú aj herbárové položky vyšších rastlín, ktoré A. Kmeť označil ako abnormity. Elektronicky evidovaných máme zatiaľ takýchto 30 položiek, prevažne dreviny. Na základe zoznamu *Index Herbarii Kmetiani III* sme zistili ďalších 25. Skutočný počet takýchto položiek v BRA zatiaľ nie je možné stanoviť, nakoľko celý Kmeťov herbár nie je elektronicky evidovaný, dopĺňa sa priebežne.

Poďakovanie

Príspevok vznikol v rámci výskumnej úlohy *Historické kolekcie v herbári vyšších rastlín SNM-PM*. Ďakujem pani Mgr. M. Sedláčkovej (Archív SNM, pobočka v SNM–Múzeách v Martine) za cennú informáciu k archívnym dokumentom k zbierke.

Literatúra

BÁTOVSKÁ, L., 2022: Viete čo sú ČAROVNÍKY? Budete prekvapení, ale pravdepodobne ich máte doma v záhrade! Online. ČAROVNÍKY, miniatúrne ihličnany pestované v záhradách. Prístup: 20. február 2025.

DALLA TORRE, C. G., DE HARMS, H., 1901 – 1907: Genera Siphonogamarum ad systema Englerianum conscripta. Lipsiae, 921 pp.

HAJDÚK, J., 1977: Poznámky k záujmu Andreja Kmeťa o teratológiu rastlín (K 70. výročiu úmrtia). *Múzeum,* 22 (2): 101 – 110.

HAJDÚK, J., PIŠÚT, I., 1971: Andrej Kmeť a slovenské botanické zbierky. *Múzeum*, 16 (4): 224 – 226.

JÁVORKA S., CSAPODY, V., 1934: A Magyar Flóra képekben. Iconographia Florae Hungaricae. Budapest, 702 pp.; Online: https://eprints.edk.oee.hu/1868/ 28 January 2025.

KLIKA, J., 1940: Dendrologie, Naše dřeviny. Matice lesnická v Písku, 319 pp.

KMEŤ, A., 1882: Daktoré odchýlky u rastlín. *Slov. Pohľady* 2: 89 – 93.

KOREŠPONDENCIA A. Kmeť – S. Búľovský, 15. august 1907. SNK-LA, sign.: 120A 14.
MARHOLD, K. (ed.) 1998: Papraďorasty a semenné rastliny. In: MARHOLD, K., HINDÁK, F. (eds.): Zoznam vyšších a nižších rastlín Slovenska, Veda, Bratislava, pp. 333 – 687.
NÁTHEROVÁ, L., BUČKOVÁ, A., 1965: Jesenný zber. *Naše liečivé rastliny* 3: 66 – 72.
OČKA, S., 2008: Herbárová zbierka Andreja Kmeťa v Slovenskom národnom múzeu v Martine – Múzeu Andreja Kmeťa. *Zborn. Slov. Nár. Múz. v Martine*, *Kmetianum,* 11: 107 – 136.
OČKA, S., ŠKOVIROVÁ, K., 2013: Andrej Kmeť a jeho neznáme aktivity k príprave prírodovednej expozície. *Múzeum*, 59 (3): 5 – 8.
OKÁLI, I., 1968: Význam Andreja Kmeťa v prírodných vedách. *Múzeum,* 13 (1): 7 – 8.
PAGAN, J., RANDUŠKA, D.,1987: Atlas drevín I. Pôvodné dreviny. Obzor Bratislava, 360 pp.
PAGAN, J., RANDUŠKA, D.,1988: Atlas drevín II. Cudzokrajné dreviny. Obzor Bratislava, 408 pp.
PIŠÚT, I., 1968: Botanik Andrej Kmeť. *Múzeum*, 13 (1): 9 – 11.
PIŠÚT, I., 1977: Posledné leto Andreja Kmeťa. *Matičné čítanie,* 10 (13): 8.
PIŠÚT, I., 1983: Andrej Kmeť a rozvoj slovenských prírodovedných zbierok. *Múzeum,* 28 (3): 36 – 39.
SMATANA, M., 2012: Nárečové názvy niektorých nejedlých plodov a nepodarkov z našich sadov a záhrad. *Kultúra slova*, 46 (4): 223 – 230. https://www.juls.savba.sk/ediela/ks/2012/4/ks2012-4.pdf . Online. Prístup: 29 januára 2025.
ŠKOVIROVÁ, K., 1993: Botanické zbierky Andreja Kmeťa v Turčianskom múzeu A. Kmeťa v Martine. *Zborn. Muz. Slov. Spoločn.,* 1993: 62 – 64.
ŠKOVIROVÁ, K., OČKA, S., 2023: Z málo známej písomnej botanickej pozostalosti Andreja Kmeťa v Slovenskom národnom múzeu v Martine. *Zborník Slovenského národného múzea v Martine, Kmetianum*, 16, 9 – 39.
UHLÍŘOVÁ, J., 2008a: Rok Andreja Kmeťa. *Bull. Slov. Bot. Spoločn.,* 30 (2): 294 – 296.
UHLÍŘOVÁ, J., 2008b: A. Kmeť a sitniansky poklad, zanechaný botanikom. *Múzeum*, 54 (4): 44 – 46.
UHLÍŘOVÁ, J., 2013: Príspevok k poznaniu botanickej zbierky Andreja Kmeťa. *Acta Rer. Natur. Mus. Nat. Slov,* 59: 69 – 99.
VOZÁROVÁ, M., 2010: Kmeť Andrej. In: VOZÁROVÁ, M. et ŠÍPOŠOVÁ, H. (eds): Osobnosti botaniky na Slovensku. Veda vyd. SAV, Bratislava, pp. 260 – 263.
VRANÝ, V., 1913: Rozpomienky na Andreja Kmeťa ako botanika. In: MEDVECKÝ, K. A.(ed.): Andrej Kmeť, rím. katolícky kňaz, slovenský učenec, zakladateľ a prvý predseda Muzeálnej slovenskej spoločnosti, 1841 – 1908, Životopis, Turčiansky Sv. Martin, pp. 71 – 81.

Internetové zdroje

https://www.drevari.sk/s209801/%C4%8Cremcha-oby%C4%8Dajn%C3%A1---T%C5%95pka-Padus-avium-syn--Padus-racemosa. Cit. 3.12.2024
https://www.drevari.sk/wood-species . Cit. 4.12.2024
ČAROVNÍKY, miniatúrne ihličnany pestované v záhradách. Cit. 6.12.2024
https://www.liecive.herba.sk/prezentacie/archiv/1964-1969/1965-liecive-rastliny-herba/1965-liecive-rastliny-3-herba/6/. Cit. 29. 1.2025

https://sk.wikipedia.org/wiki/Palisander. Cit. 4.12.2024
https://botany.cz/cs/guaiacum-officinale/. Cit. 6.12.2024
https://cs.wikipedia.org/wiki/Tabebuja. Cit. 10.12.2024
https://www.drevari.sk/s312801/ipe---lapacho---zelezne-drevo-tabebuia-serratifolia. Cit. 10.12.2024
https://cs.wikipedia.org/wiki/Lapina. Cit. 4.12.2024
https://en.wikipedia.org/wiki/Psidium. Cit. 10.12.2024
https://sk.wikipedia.org/wiki/Kau%C4%8Dukovn%C3%Adk. Cit. 14.1.2025
https://en-m-wikipedia-org.translate.goog/wiki/Celtis_tala?_x_tr_sl=en&_x_tr_tl=sk&_x_tr_hl=sk&_x_tr_pto=sc. Cit. 29. 1.2025

Adresa autorky:

RNDr. Eva Uherčíková, CSc., *Slovenské národné múzeum – Prírodovedné múzeum v Bratislave, Vajanského nábrežie 2, P.O. BOX 13, 810 06 Bratislava 16, SK; e-mail: eva.uhercikova@snm.sk*

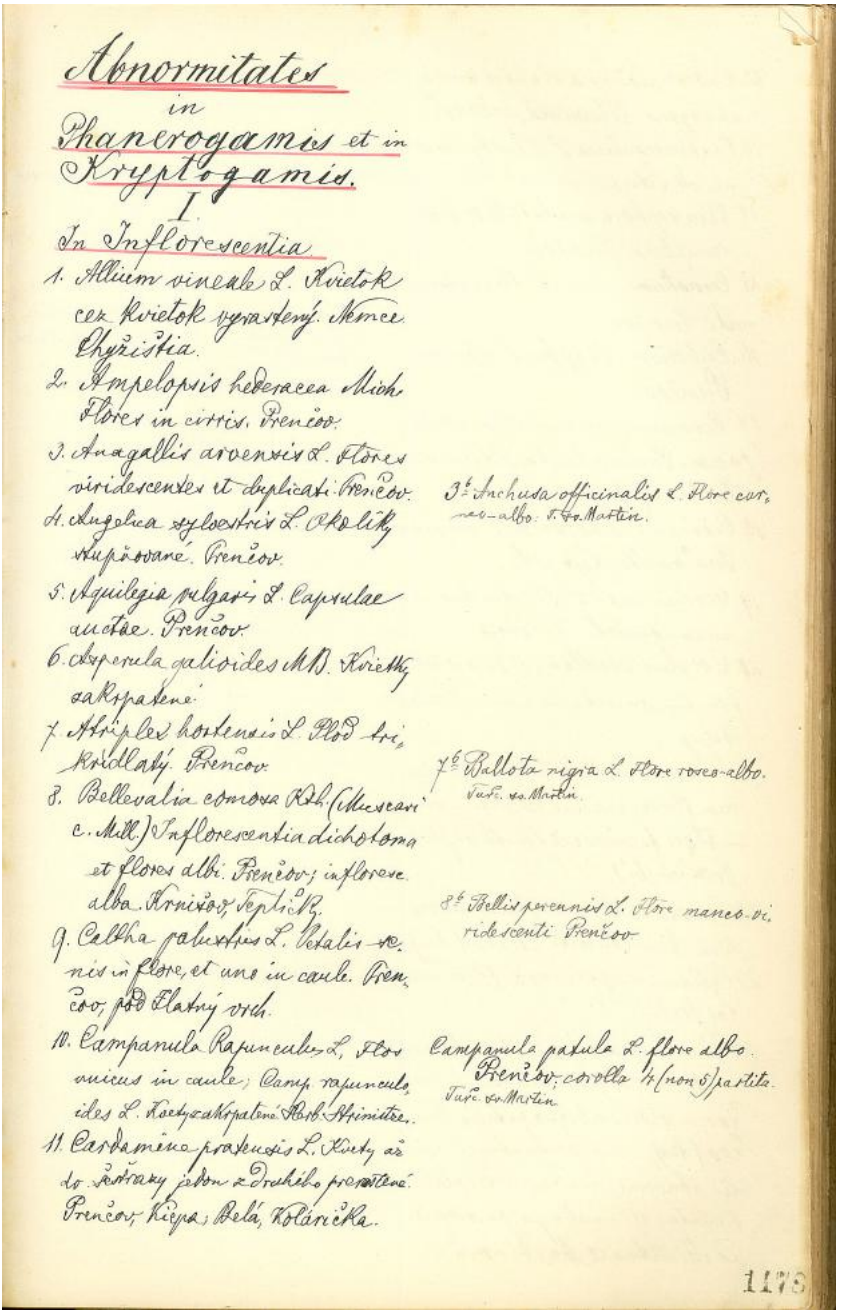
Abnormitates
in
Phanerogamis et in
Kryptogamis.
I.
In Inflorescentia
1. Allium vineale L. Kvietok
cez Kvietok vyrastený. Nemce
Chyžišťia.
2. Ampelopsis hederacea Mich.
Flores in cirris. Prenčov.
3. Anagallis arvensis L. Flores
viridescentes et duplicati. Prenčov.
4. Angelica sylvestris L. Okolíky
skupňovane. Prenčov.
5. Aquilegia vulgaris L. Capsulae
erectae. Prenčov
6. Asperula galioides MB. Kvietky
zakrpatene.
7. Atriplex hortensis L. Plod tri,
krídlatý. Prenčov.
8. Bellevalia comosa Rchb. (Muscari
c. Mill.) Inflorescentia dichotoma
et flores albi. Prenčov; inflorese.
alba. Krnišov, Teplička.
9. Calla palustres L. Petalis se-
nis in flore, et uno in caule. Pren.
čov, pod Hlatný vrch.
10. Campanula Rapunculus L. Flos
unicus in caule; Camp. rapunculo
ides L. Kvety zakrpatené. Rob. Strimitzer.
11. Cardamine pratensis L. Kvety až
do šošovky jeden z druhého prerastené.
Prenčov, Kiyna, Belá, Kolárička.
3ᵉ Anchusa officinalis L. Flore car.
neo-albo. S. to Martin.
7ᵉ Ballota nigra L. Flore roseo-albo.
Turč. to Martin.
8ᵉ Bellis perennis L. Flore maneo vi.
ridescenti Prenčov
Campanula patula L. flore albo.
Prenčov; corolla ½ (non ⅔ partita.
Turč. to Martin
1178

Obr. 1: Ukážka z Index Herbarii Kmetiani III. časť Abnormitates.
Foto: Dokumentačné oddelenie SNM-PM.
Fig. 1: Illustration from Index Herbarii Kmetiani III. part Abnormitates.
Photo by Documentation Department of SNM-NHM.

Obr. 2: Vzorka dreva s názvom breza. Foto: E. Uherčíková.
Fig. 2: A sample of wood called birch. Photo by E. Uherčíková.

Obr. 3: Vzorka dreva s maďarským názvom „Tölgyfa“ – dub. Foto: E. Uherčíková.
Fig. 3: A sample of wood with a Hungarian name „Tölgyfa“ – oak.
Photo by E. Uherčíková.

Obr. 4: Štítok na vzorke dreva s uvedením darcu a lokality. Foto: E. Uherčíková.
Fig. 4: Label on wood sample indicating donor and location. Photo by E. Uherčíková.

Obr. 5: Vzorka dreva od G. Zechentera, rok 1870, s popisom „Škoricové drevo".
Foto: E. Uherčíková.
Fig. 5: Wood sample from G. Zechenter, 1870, with the description „Cinnamon wood".
Photo by E. Uherčíková.

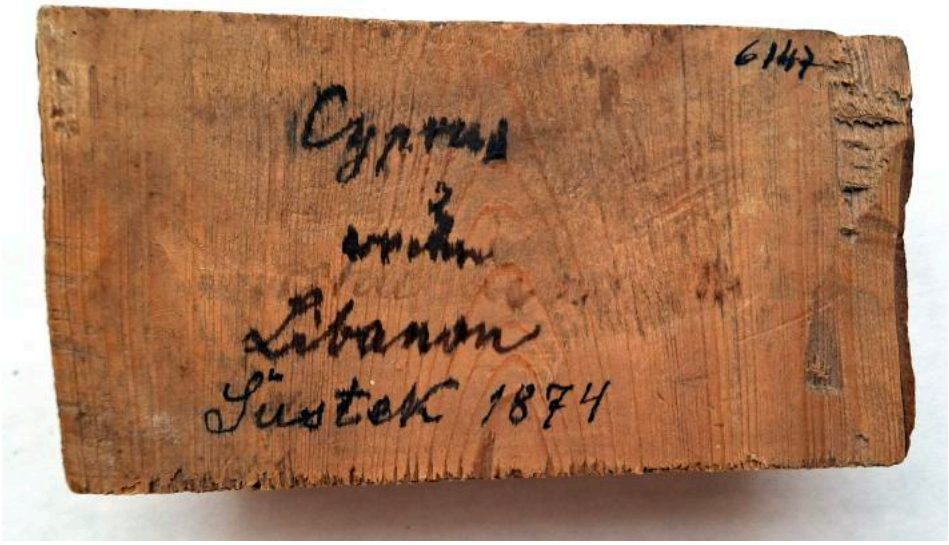

Obr. 6: Vzorka dreva od D. Šusteka, rok 1874, s popisom Cyprus, Libanon.
Foto: E. Uherčíková.
Fig. 6: Wood sample from D. Šustek, 1874, with description Cyprus, Lebanon.
Photo by E. Uherčíková.

Obr. 7: Zrastené makovice vo vitríne expozície na 3. poschodí v SNM-PM.
Foto: E. Uherčíková.
Fig. 7: Glued poppies in the exhibition showcase on the 3rd floor of the SNM-NHM.
Photo by E. Uherčíková.

Obr. 8: Abnormita označená Kmeťom ako „Vosťa“, rok 1862. Foto: E. Uherčíková.
Fig. 8: The abnormality identified by Kmeť as „Vosťa“, 1862. Photo by E. Uherčíková.

Obr. 9: Kuriozita – drevo vyhryzené mravcami, rok 1895, dar A. Kmeťa.
Foto: E. Uherčíková.
Fig. 9: Curiosity – wood gnawed by ants, 1895, gift from A. Kmeť.
Photo by E. Uherčíková.

Obr. 10: Útvar čarovníka na konári smreka. Foto: E. Uherčíková.
Fig. 10: The figure of a wizard on a spruce branch. Photo by E. Uherčíková.

Obr. 11: Veľký čarovník zo smreka. Foto: E. Uherčíková.
Fig. 11: The great wizard of spruce. Photo by E. Uherčíková.

Obr. 12: Herbárová položka s abnormitou u *Rosa gallica* L., rok 1881, A. Kmeť. Foto: E. Uherčíková.

Fig. 12: Herbarium item with abnormality on *Rosa gallica* L., 1881, A. Kmeť. Photo by E. Uherčíková.

Obr. 13: Herbárová položka s abnormitou u *Corylus avellana* L., rok 1875, A. Kmeť. Foto: E. Uherčíková.

Fig. 13: Herbarium item with abnormality on *Corylus avellana* L., 1875, A. Kmeť. Photo by E. Uherčíková.

Obr. 14: Herbárová položka s abnormitou u *Secale cereale* L., rok 1907, A. Kmeť. Foto: E. Uherčíková.

Fig. 14: Herbarium item with abnormality on *Secale cereale* L., 1907, A. Kmeť. Photo by E. Uherčíková.